

Çocukların Seçtirici ve Ayırt Edici Sözlü İletişimlerine (Referential Communication) Sınıf Düzeyi, Kişilik ve Test İçeriğinin Etkileri

Reşat PEKER*

ÖZET

Bu araştırmanın konusu çocukların seçtirici ve ayırt ettirici sözlü iletişimlerine (Referential Communication) sınıf düzeyi, kişilik ve test içeriğinin etkileridir. Denekler 73 anaokulu ve 76 ikinci sınıf öğrencileridir. Deneklerin kişilik yönelimleri "Person-Thing Picture Test" ile; seçtirici ve ayırt edici sözlü iletişim (referential communication) başarıları ise içeriği sosyal ve sosyal olmayan maddelerden oluşan bir iletişim testi ile ölçüldü. Ayırt edici sözlü iletişimde dinleyiciye gerekli ayrıntıları vermede ve doğru olarak tanımlamada test içeriğine bakılmaksızın ikinci sınıfların anaokulu öğrencilerinden daha başarılı oldukları bulunmuştur. Sosyal içerikli maddelerin anaokulu öğrencileri için daha güç oldukları da görülmüştür.

SUMMARY

The subject of this study is that of the effect of grade level, personality orientation and task content on children's referential communication. Subjects were 73 kindergartners and 76 second graders. Personality orientation of the subjects were measured by Prom's PTPT. Referential communication performances were measured by CRCT development by the author. Findings were: regardless of the task content second graders were superior to kindergartners in terms of giving details and sending accurate messages to a listener. The personality orientation and the task content were interacted and effected each other. Social content were found to be more difficult for kindergartners.

* Yrd. Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

GİRİŞ

Çocukların seçtirici ve ayırt ettirici sözlü iletişim (referential communication) yeteneklerini öğrenmeleri, gelişimleriyle çok yakından ilgilidir. Çünkü çocuklar, dillerini seçici şekillerde kullanmayı sosyal yaşantılar yoluyla öğrenmektedirler. Glucksberg, Krauss ve Higgins (1975), iletişim durumlarının sadece az bir kısmının linguistik bir özellik taşıdıklarını ve bunların kendi aralarında birbirleriyle ilişkili süreçler olarak görmektedirler. Ayırt edici sözlü iletişimin doğru olabilmesi için konuşmacı, dinleyicinin dikkatini çekmek ve daha sonra da dinleyicinin özelliklerini dikkate almak zorundadır. Eğer konuşmacı ve dinleyici yetişkin ise, bu durum iletişim için önemli bir sorun teşkil etmez. Ancak bunlardan biri çocuk ise, dinleyicinin yanlış anlaması veya konuşmacının mesajını yeterli derecede aktaramaması nedeniyle iletişim güçlükleri ortaya çıkabilir. Araştırmalar, çocukların belirsiz mesajları genellikle anlayamadıklarını ve belirsizliğin iletişim güçlüğüne sebep olduğunu göstermiştir. (Flavell, Speer, Green ve August, 1981; Hetherington ve Parke, 1979).

Son 20 yılda yapılan araştırmalar, çocukların oldukça zayıf iletişimci olduklarını göstermiştir (Flavell ve diğ. 1968; Gluksberg ve Krauss, 1967). Bu çalışmalar çocukların ayırtedici sözlü iletişimdeki başarısızlıklarını açıklamak için Piaget'nin "egocentrizm" kavramını kullanmışlardır. Piaget (1963)'e göre, çocukların düşünceleri "ben-merkezci" olduğundan kendilerini bir başkasının yerine koyamazlar. Daha sonraki araştırmalar "egocentrizm" kavramının bütün durumlarda uygulanıp uygulanamayacağını araştırmışlardır (Maratsos, 1973; Menig-Peterson, 1975). Bu araştırmalar çocukların bir başka kişinin görüşünü göz önüne alabildiklerini, test materyellerinin aşına olması ve güçlük derecesi gibi niteliklerinin seçtirici ve ayırtedici sözlü iletişimine etki ettiğini göstermişlerdir.

Çocukların seçtirici ve ayırt ettirici sözlü iletişimleriyle ilgili yapılan araştırmalarda, sınıf seviyesi ve sosyo-ekonomik durum faktörleri üzerinde durulmuş; fakat çocuğun kişiliği ihmal edilmiştir. Little (1972) kişiliğin çevre ile etkileşimini ele alan bir kişilik modeli geliştirmiştir. Bu modele göre, insanlar hayatlarının erken dönemlerinden başlayarak çevrelerindeki cansız nesnelere ve insanlarla olan ilişkilerinde seçici olmaya başlarlar.

Little (1972) deneylerin, insanlarda dikkat çeken kısımların içten gelen (intrinsik) motivasyona neden olduklarını ileri sürmüştür. Little (1972)'a göre belirli bir alanda dikkati toplayarak yapılan etkileşim, o alandaki olay ve ilişkilere karşı, seçici bir dikkatin ortaya çıkmasına neden olur. Böylece sosyal alan, insanlara yönelik kimseler için, içten motive edici olacaktır. İçten gelen motive edici alanlar, kavramaya ait işlemlerin yoğunlaşmasını sağlar. Dolayısıyla insanlara yönelik çocuklar, insanlarla ilgili konular içten gelen motive edici rol oynayacaklardır. Nesnelere yönelik çocukların başarıları da; nesnelere ilgili konularda içten gelen motive edici özelliğin etkisinde kalacaktır. Prom (1982), bu modeli,

zenci çocukların bilişsel başarılarına uygulayıp dikkat çekici özelliklerin bu çocukların başarısını arttırdığını, konu ile çocuğun kişilik yönelimi aynı olduğunda ise, bunun kuvvetlendiğini bulmuştur.

Bu araştırma Prom'un bulgularının diğer alanlara, örneğin, çocukların sosyal iletişimlerine, ne kadar genelleştirilebileceği sorusuna cevap bulmaya yöneliktir. Çocukların bir nesne hakkında seçirici ve ayırtedici sözlü iletişim yapabilme yeteneklerinin sınıf seviyesi ile artacağı varsayımlarından hareket edilmiştir.

YÖNTEM

Denekler: A.B.D.'nin Washington DC şehrinde zenci ve beyaz öğrencilerin birlikte eğitim gördükleri okullarda okuyan 73 anaokulu ve 76 ikinci sınıf öğrencileridir.

Araştırmada Kullanılan Araçlar:

Bu araştırmada Prom'un (1982) PTPT (Person-Thing Picture Test) ve araştırmacı tarafından geliştirilen CRCT (Children's Referential Communication Task) kullanılmıştır. PTPT, 10 adet tek resmi içeren ve her biri 12.5x20 cm boyutlarındaki kartonlara çizilmiş, bunlardan 5'i, insanlara yönelik (çocuğu değişik sosyal faaliyetler yaparken gösteren) ve 5'i nesnelere yönelik (oyuncak araçların ve diğer bilinen nesnelere resimlerini gösteren) olan maddeleri içermektedir. Örnek denemeyi, insan resimleri ile nesne resimlerinin bir arada sunulmasından oluşan 25 deneme takip etmiştir. Çocuğa iki aktiviteden hangisini daha çok yapmak istediği sorulmuştur. İnsan konulu cevaplar P diye işlenip 0 puan; nesnelere konu edinen resimlerin cevapları ise, T olarak işlenip 1 puan verilmiştir. Deneklerden Z puanları -0.5 üzerinde olanlar "insanlara yönelik"; Z puanları $+0.5$ üzerinde olanlar "nesnelere yönelik"; ± 0.5 arasındakiler "generalist" – hem insanlara, hem nesnelere – olarak gruplandırılmışlardır.

CRCT, çocukların seçirici ve ayırt ettirici sözlü (referential) iletişim başarılarını ölçmek için, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. 24 maddeden meydana gelmiştir. Her bir madde aynı bireyin veya nesnenin üç nitelik bakımından (büyüklük, desen, renk) farklılık gösteren 4 resmini içermektedir. 24 maddenin yarısı insanlar, yarısı ise sosyal olmayan, örneğin kamyon, otomobil, üç tekerlekli bisiklet gibi eşyaların resmini göstermektedir. Her bir maddedeki 4 resimden oluşan sıradaki resimlerden birinin altında hedef resmi belirtilen bir yıldız işareti konulmuştur. Bu resim, "Latin-Square" işlemi ile belirlenmiş olup, niteliklerin her bir birleşimi eşit miktarlarda hedef resim olarak seçilmesini sağlamıştır. Denekler tek tek test edilirlerken dinleyici ile aralarına ikisinin yüzüze ilişki kurmasını engelleyen bir çanta konulmuştur. Çocuk ile dinleyiciye iki örnek alıştırma maddesinden sonra 24 maddeden oluşan resim serileri verilmiştir. Araştırmacı, çocuğa dinleyicinin serisindeki resimlerden hiç birinin altında yıldız işareti olmadığını, onun kendi ifadesi ile altında yıldız olan resmi, dinleyici için tanıtmalıdır.

sını söyler. Çocukların sözlü tepkileri bir kayıt formuna işlenip "ayrıntı" ve "doğruluk" puanları belirlenmiştir. Ayrıntı puanları çocuğun verdiği ve hedef resmi bulmada işe yarayacak ipuçlarının toplanmasıyla elde edilmiştir.

24 maddenin her birinde ayrıntı puanları 0 ile 3 arasında puanlanmıştır. Sosyal puanlar, 12 sosyal içerikli maddedeki uygun ayrıntıların (ipuçlarının) sayılmasıyla ve sosyal olmayan puanlar da 12 sosyal olmayan maddeden aynı şekilde hesaplanmıştır. Her madde tipi için en fazla 36 puan elde edilebilir. Doğruluk puanları, çocuğun sözlü ifadelerine dayanarak dinleyicinin yaptığı doğru seçimlerin toplamıdır. Çocuğun verdiği mesaja dayanarak doğru resim dinleyici tarafından bulunabilmiş ise, o maddeye 1 puan verilmiştir. Bu şekilde 24 puan elde edilebilecektir.

BULGULAR

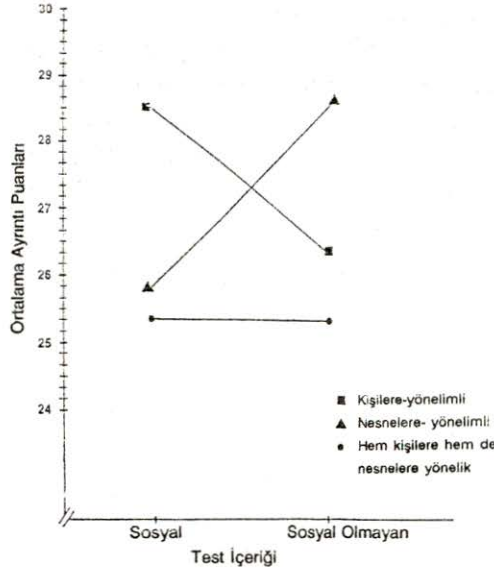
Deneklerin "ayrıntı ve doğruluk" puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Zenci Öğrencilerin Referential İletişim Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Sınıf	Grup	n	Ayrıntı Puanları Test İçeriği		Doğruluk Puanları Test İçeriği	
			Sosyal	Sosyal Olmayan	Sosyal	Sosyal Olmayan
ANA OKULU	Kişilere Yönelik	21				
	\bar{X}		25.6	23.9	8.7	7.8
	SS		3.8	3.8	2.7	2.3
	Cansız nesnelere yönelik	24				
	\bar{X}		23.4	26.4	6.9	8.6
	SS		4.4	4.5	2.6	2.4
	Hem kişilere hem de cansız nesnelere yönelik	28				
	\bar{X}		23.	22.9	7.3	7.4
	SS		4.9	5.4	2.8	2.9
İKİNCİ SINIF	Kişilere yönelik	26				
	\bar{X}		30.5	28.3	9.6	8.9
	SS		3.0	4.0	2.3	2.6
	Cansız nesnelere yönelik	20				
	\bar{X}		27.9	30.7	8.6	9.7
	SS		3.3	2.0	2.0	2.0
	Hem kişilere hem de cansız nesnelere yönelik	30				
	\bar{X}		27.6	27.5	8.6	8.6
	SS		4.2	4.0	2.2	2.6

Ayrıntılı Puanların Analizi:

Ayrıntı puanları, 2(sınıf seviyesi: Anaokulu, ikinci sınıf) x 3(kişilik yönelimi: insanlara, nesnelere, generalist)x2(test içeriği: sosyal, sosyal olmayan) ANOVA ile analiz edildiğinde, sınıf faktörünün ayrıntıları bildirmede oldukça anlamlı bir etkisi bulunduğu görülmüştür ($F(1,143) = 45.42, P < .01$). Kişilik yönelimi de ayrıntı puanları üzerinde anlamlı bir etki göstermiştir ($F(2,143) = 4.73, p < 0.05$), fakat post-hoc karşılaştırmalarının hiç biri anlamlı bulunamamıştır. Test içeriği faktörünün ayrıntı puanları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu da bulunamamıştır ($F(1,143) = 1.93$ anlamlı değil). Kişilik yönelimi ile test içeriğinin birlikte etkileri, verilen ayrıntı puanları anlamlı bir şekilde etkili olmuştur ($F(2,143) = 31.22, p < .01$), fakat sınıf seviyesi ve kişilik yöneliminin birlikte etkileri ile sınıf seviyesi, kişilik yönelimi ve test içeriğinin birlikte etkileri anlamlı bulunamamıştır ($F(2,143) = 0.2; F(2,143) = .19$). Birlikte etkileşim Şekil: 1’de gösterilmiştir.

Şekil: 1

Ortalama ayrıntı puanlarının kişilik yönelimi ve test içeriğine göre grafikte gösterilmesi

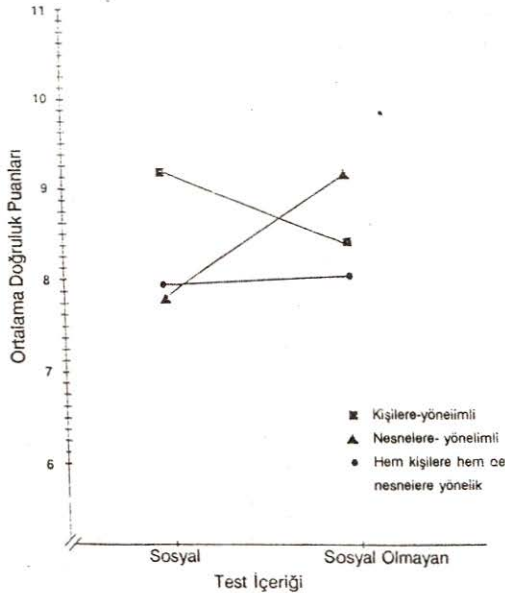
Kişilik yönelim gruplarının ortalama ayrıntı puanları üzerinde yapılan ortogonal karşılaştırmalar, ikinci sınıfların kişilik yönelimlerine bakılmaksızın anaokulu öğrencilerinden daha iyi başarı gösterdiklerini ortaya koymuştur. Böylece iletişimde ifade düzgünlüğü, sınıf seviyesi ile yükselir hipotezi doğrulamış olmaktadır.

Orthogonal olmayan karşılaştırmalar, sınıf farkı gözetmeksizin sosyal içerikli test muhtevalarında, insanlara yönelik çocuklar, nesnelere yönelik olanlardan ve generalist (hem insanlara hem nesnelere yönelik) olanlardan daha yüksek

başarı gösterdiklerini ortaya çıkarmıştır. Sosyal olmayan test muhtevalarında, nesnelere yönelik çocuklar, hem insanlara yöneliklerden, hem de generalistlerden daha yüksek başarı göstermişlerdir.

Doğruluk Puanlarının Analizi:

Doğruluk puanları 2(sınıf seviyesi: anaokulu ikinci sınıf) x 3(kişilik yönelimi: insanlara, nesnelere, generalist) x 2(test içeriği: sosyal, sosyal olmayan) ANOVA ile analiz edildiğinde sınıf seviyesi faktörünün doğruluk puanları üzerinde oldukça anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür ($F(1,143) = 10.40$, $p < .01$). İkinci sınıflar sosyal içerikli testlerde anaokulu öğrencilerinden daha doğru sosyal iletişim yapabilmektedirler. Diğer bir ifade ile sosyal içerikli test anaokulu öğrencileri için oldukça zor olduğu ortaya çıkmıştır. Bu da deneysel hipotezimizi doğrulamaktadır. Kişilik yönelimi ve test içeriğinin her biri ayrı ayrı ele alındığında doğruluk puanları üzerinde anlamlı bir etki göstermemiştir ($F(2,143) = 2.11$ anlamlı değil; $F(1,143) = .34$ anlamlı değil). Birlikte ele alındığında, önceden tahmin edildiği gibi kişilik yönelimi ile test içeriğinin birlikte etkileşimleri anlamlı bulunmuştur ($F(2,143) = 4.21$, $p < .05$). Sınıf seviyesi ile kişilik yöneliminin birlikte etkileşimi anlamlı olmadığı gibi sınıf seviyesi, kişilik yönelimi ve test içeriğinin birlikte etkileşimi de anlamlı bulunamamıştır. Birlikte etkileşim Şekil: 2'de gösterilmiştir.

Şekil: 2

Ortalama doğruluk puanlarının kişilik yönelimi ve test içeriğine göre grafikte gösterilmesi

Ortalama doğruluk puanları üzerinde yapılan "orthogonal olmayan karşılaştırmalar (nonorthogonal comparison) sınıf seviyesine bakılmaksızın kişiye yönelik çocukların daha doğru iletişim yaptıklarını göstermiştir. Bu çocuklar, generalist ve nesnelere yönelik olanlardan sosyal konularda daha çok iletişimde bulunmaktadırlar. Öte yandan nesnelere yönelik çocuklar, test içeriği sosyal olmadığına daha yüksek ortalama doğruluk puanları almışlardır.

YORUMLAR

Bu araştırmanın esas bulgusu, ikinci sınıf öğrencilerinin hedefin ayrıntılarını bildirmede daha yetenekli oldukları ve hedefi daha doğru bir şekilde bir dinleyiciye aktarabilmeleridir. Bu bulgu, araştırmanın esas varsayımı olan sınıf seviyesindeki yükselmenin iletişimindeki ayrıntı ve doğruluğu arttırmasını da desteklemektedir. Bu sonuç, daha önceki araştırma sonuçlarını doğruladığı gibi, anaokulu çocuğu dikkate alındığında; tek bir boyut ya da görüş açısından daha fazlasını sağlayan sosyal ve bilişsel değişmelerin sonucu olarak da görülebilir. Yani çocuktaki egosantrizmin azalması, onun formal eğitime başlamasıyla birlikte ortaya çıkan değişmelere bağlanabilir.

Test içeriği ile kişilik yönelimi faktörünün birlikte etkileşimleri, Prom'un (1982) bulgularını desteklemektedir. Prom'un çalışmasında kişilik yönelimine uygun olan sınıflandırma işlemleri, uygun olmayandan daha kolay olduğu bulunmuştur. Çocuklarının bir hedef resim hakkındaki iletişimlerinin önemli bir belirleyicisi olarak, test içeriğinin göze batan, belirgin özelliklerinin genelliği varsayımını desteklemektedir. Sınıf seviyesine bakılmaksızın test içeriğinin özel bir etkisi olduğu ortaya çıkmış ve kişilere veya nesnelere yönelik olduğu durumlarda çocukların başarılarını arttıran bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Kişiyeye yönelik çocuklar, test içeriği sosyal olduğunda, dinleyiciye hedef resim hakkında daha ayrıntılı bilgi vermekte ve daha iyi iletişimde bulunmaktadırlar. Nesnelere yönelikler için, benzeri bulgular, test içeriği sosyal olmadığı zaman bulunmuştur. Çocuklar, genellikle yaşları ilerledikçe daha tutarlı bir sosyal yönelim gösterebileceklerinden, anaokulu öğrencilerinin sosyal içeriği daha zor bulmaları beklenmedik bir sonuç olarak karşımıza çıkmıştır ve bu durum daha başka araştırmaları gerektirmektedir. Okul öncesi ve okul çağı çocukları arasında yaşa bağlı kişilik yönelimindeki değişmelerin ayrıntıları bilinmemektedir. Bu araştırmanın bulguları Little'in (1972) modelinin sosyal bilgi gerektiren diğer durumlara da uygulanabileceğini önermektedir.

Eğer öğretmenler dikkat çekici içeriğin kolaylaştırıcı etkisini bilirlerse bu bilgi öğrencilerinin öğrenmelerini kolaylaştırıcı, uygun öğretim malzemesi seçiminde kullanılabilir. Öğrencilerin kişilik yönelimlerini belirlemek için, basit gözlem teknikleri gereklidir. Öğrenci karakterlerinin farklılaşması bir çok alanda

daha yüksek başarı ihtimallerini arttıracaktır. Araştırmamızın bulguları, gelecekte yapılacak olan içten gelen (intrinsic) motivasyon ve sınıf iletişimi ile ilgili çalışmalara yön göstermektedir.

KAYNAKLAR

1. FLAVELL, J.H., BOTKIN, P.T., FRY, C.L., WRIGHT, J.W. and JARVIS, P.E. (1968): *The Development of Role-Taking and Communication Skills in Children*. New York: New York: Wiley.
2. FLAVELL, J.H., SPEER, J.R., GREEN, F.L. and AUGUST, D.L. (1981): The development of comprehension monitoring and knowledge about communication. *Monography of the Society for Research in Child Development*, 46, No. 5.
3. GLUCKSBERG, S. and KRAUSS, R.M. (1975): What do people say after they have learned how to talk? Studies of the development of referential communication. *Merrill-Palmer Quarterly*, 13, 309-316.
4. GLUCKSBERG, S., KRAUSS, R. and HIGGINS, E.T. (1975): The development of referential communication skills. In F.D. Horowitz (Ed), *Review of Child Development Research (Vol. 4)* Chicago: University of Chicago Press.
5. HETHERINGTON, E.M. and PARKE, R.D. (1979): *Child Psychology: A Contemporary Viewpoint (2 nd edition)*, New York: Mc Graw-Hill.
6. LITTLE, B.R. (1972): Psychological man as scientist, humanist and specialist. *Journal of Experimental Research in Personality*, 6, 95-118.
7. MARATSOS, M.P. (1973): Nonengocentric communication abilities in preschool children. *Child Development*, 44, 697-700.
8. MENIG-PETERSON, C.L. (1975): The modification of communicative behavior in preschool aged children as a function of the listener's perspective. *Child Development*, 46, 1015-1018.
9. PIAGET, J. (1963): *The Language and thought of the child*. New York: the World Publishing Co.
10. PROM, S.E. (1982): *Salient Content and cognitive performance of person- and think oriented low income afro-american children in Kindergarten and second grade*. Unpublished Ph. D. dissertation. Howard University, Washington, D.C.